

**รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา
เทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย**
**Social Network Model of Cultural Tourism in Akha Ethnic Group Homestays
in Songkhwaepattana Village, Maeyao Municipality, Chiangrai**

นพชัย ฟองอิสสระ

อาจารย์ประจำสาขาวิชาชาติพันธุ์ศึกษาอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง สำนักวิชาสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Email: em_noppachai_f@crru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ กลุ่มชาติพันธุ์ อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ สังเกตและสนทนากลุ่ม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและชุมชน จำนวน 13 คน ผ่านการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ลงพื้นที่ภาคสนามและวิจัยเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ บ้านสองแควพัฒนา ถูกสร้างผ่านความเชื่อและพิธีกรรมของชาติพันธุ์อาข่าแบบดั้งเดิมและถูกขับเคลื่อน โดยเทศบาลตำบลแม่ยาว ตามโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลแม่ยาว นอกจากนี้ อดีตผู้นำชุมชนซึ่งเป็นอาสาสมัครได้ผลักดันโครงการดังกล่าว ร่วมกับภาครัฐให้เกิดขึ้น ส่งผลให้การสร้างเครือข่ายทางสังคมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2556 และเปิดรับนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2557 ภายใต้วิถีทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแสดง อย่างไรก็ตาม ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2558 ความร่วมมือต่อกิจกรรมในชุมชนของชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวครั้งใหญ่ โดยเปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมสู่การรับความเชื่อศาสนาคริสต์ เนื่องจากข้อจำกัดของกฎระเบียบสังคมอาข่า ไม่สอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในช่วงการเปลี่ยนแปลง จากการพัฒนา โดยการใช้ศาสนาเป็นหนทางปรับตัวสู่กระแสทุนนิยม แม้ว่าจะมีการละทิ้งกฎอาข่าแต่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใหม่นั้น ถูกแทนที่ด้วยความสัมพันธ์แบบทางการ ด้วยมติดจาวาระการประชุม เพื่อให้กิจกรรมในสังคมดำเนินต่อไป

คำสำคัญ: เครือข่ายทางสังคม การท่องเที่ยววัฒนธรรม โฮมสเตย์ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า

Abstract

This research aimed to study the social network model of cultural tourism in Akha ethnic group homestays in Songkhwaepattana village, Maeyao municipality, Chiang rai. It employed qualitative methodology involving in-depth interviews, focus group interviews, participant observation, and documentary research to collect data from 13 key informants which were members of government agencies, the community, and stakeholders. Findings showed the local community's social network linked with cultural tourism and homestays and incorporated the traditional way of life of the Akha community. This social network was supported by Maeyao Municipality's cultural tourism project that started promotion of local ethnic communities and homestays in the district in 2013. Changes to Christianity by local people resulted in the cultural tourism project no longer being based on spiritual culture. This caused some confusion within the community and among tourists who received a different identity from the strong Akha identity of the past. This presented many challenges for foreign tourists, the Akha people, their leaders, and their relationships with the municipality.

Keywords: Social network; Cultural tourism; Homestay; Akha ethnic group

บทนำ

บ้านสองแควพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีประชากรในหมู่บ้านทั้งหมดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าและอพยพจากป่าต้นน้ำ “อาโยะ” เนื้อที่ตั้งหมู่บ้านประมาณ 10 กิโลเมตร เนื่องจากนโยบายคุ้มครองป่าสงวน จากทางภาครัฐ ในปี พ.ศ. 2541 นับแต่นั้นเป็นต้นมา หมู่บ้านอาข่าสองแควพัฒนา ได้ดำเนินกิจกรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้วยการยึดโยงแบบแผน ต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ตามรูปแบบสังคมอาข่าดั้งเดิม

ปัจจุบันบ้านสองแควพัฒนา กำลังเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลง จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังถาโถมเข้ามาในชุมชน ซึ่งนับเป็นเรื่องท้าทายต่อการดำรงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามรูปแบบสังคมดั้งเดิม หรือสังคมกึ่งบุพกาล กอปรกับนโยบายส่งเสริมการเป็นหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากเทศบาลตำบลแม่ยาว ส่งผลให้หมู่บ้านบ้านสองแควพัฒนา ยากที่จะหลีกเลี่ยงจากพลวัตการพัฒนาไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม นอกจากนี้ การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านสองแควพัฒนานั้น อาศัยเครือข่ายทาง

สังคม (Social Network) ของกลุ่มตนเองต่อการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีสมมุติฐานทางการแลกเปลี่ยนเชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมในชุมชน หลังจากที่ได้ลงศึกษาข้อมูลในพื้นที่ พบว่ามีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อเครือข่ายทางสังคมแบบดั้งเดิม เช่น การเข้ามาของทุนนิยม การเข้ามาของศาสนาต่างถิ่นและการเปลี่ยนแปลงศาสนาของคนในชุมชน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ นำไปสู่การลดทอนความเข้มแข็งเครือข่ายในชุมชนต่อความร่วมมือในกิจกรรมประเพณีดั้งเดิมและเกิดประเพณีประดิษฐ์ เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อเอาตัวรอดท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาในพื้นที่

ดังนั้น การศึกษาการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ จะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของเครือข่ายสังคมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า บ้านสองแควพัฒนา ตำบลแม่อาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้การวิจัยในลักษณะเชิงคุณภาพของ ชาย โพธิ์สีดา (2548) เข้ามาศึกษาปรากฏการณ์มนุษย์ด้วยการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sample) ต่อกลุ่มตัวอย่าง ในลักษณะการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 13 ราย โดยมีเกณฑ์คัดเลือก คือเป็นกลุ่มที่มีส่วนสำคัญในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชุมชน ต่อการรับมือการพัฒนา หรือการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนที่เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชน กอปรกับกลุ่มตัวอย่างยังเป็นกลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์ในชุมชน

(1) แกนนำ ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มกิจกรรมต่างๆ
ในหมู่บ้าน	2 คน
(2) ชาวบ้านเปลี่ยนศาสนา ก่อนรื้อประตูผีหมู่บ้าน
เดือนพฤษภาคม 2558	5 คน
(3) ชาวบ้านเปลี่ยนศาสนา หลังรื้อประตูผีหมู่บ้าน
เดือนพฤษภาคม 2558	5 คน
(4) เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่อาย
(รับผิดชอบส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแม่อาย)	1 คน

รวม 13 คน

นอกจากนี้ ยังรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อเครือข่ายชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงลักษณะเครือข่ายทางสังคมและเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม

ผลการศึกษา

รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า บ้านสองแควพัฒนา ตำบลแม่ม่าย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคม กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า บ้านสองแควพัฒนา ที่เกิดขึ้นนั้น เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและเครือข่ายทางสังคม ผ่านกระบวนการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนของเครือข่ายทางสังคม โดยมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อทุนทางสังคมที่มีอยู่ในเครือข่ายสังคม ทั้งนี้ ทุนทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า บ้านสองแควพัฒนา ถือเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในชุมชน โดยเฉพาะเรื่องระบบคิดของคนในสังคมอาข่า บ้านสองแควพัฒนา และได้ส่งผลถึงวิถีปฏิบัติในชุมชนที่จะสร้างประโยชน์ร่วมกันในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้ทุนทางสังคมมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจและก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคม สนับสนุนสังคมวัฒนธรรมในชุมชนบ้านสองแควพัฒนา สามารถอยู่ได้ตามรูปแบบปัจจัยเสริมสร้างทุนทางสังคมให้เข้มแข็งกับชุมชน

จากการศึกษาเครือข่ายทางสังคมบ้านสองแควพัฒนา พบว่าส่วนหนึ่งเป็นผลมาจาก การมีอุดมการณ์ความเชื่อบนพื้นฐานการเคารพธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ผ่านการพึ่งพิงต่อทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน โดยชินลัด สุวรรณอัจฉริยะ (2549) ได้อธิบายคุณลักษณะของทุนทางสังคม เกิดขึ้นใน 2 ช่วงเวลา ดังนี้

1. ช่วงการพึ่งพิงธรรมชาติ (ตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน - ปี พ.ศ. 2540) ในช่วงแรก ทุนทางสังคมเกิดขึ้น จากเครือข่ายทางสังคม และเป็นผลมาจากองค์ประกอบระบอบองค์กรทางสังคม ในด้านการปรับตัว ต่อความไม่แน่นอนในพื้นที่อาศัย เช่น ความเสื่อมโทรมของดิน จากทำไร่หมุนเวียนและการประกาศนโยบายเขตพื้นที่อนุรักษ์ ปี พ.ศ. 2540 ของรัฐบาลไทยต่อบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำ หรือ เรียกพื้นที่ดังกล่าวว่า “อาโยะ” ซึ่งเป็นชื่อของชาวอาข่า ซึ่งเป็นบุคคลแรกเริ่มในการก่อตั้งหมู่บ้าน

“การย้ายลงมาตั้งหมู่บ้านบริเวณพื้นที่ปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจาก นโยบายรัฐและข้อจำกัดในการเดินทางของพื้นที่เดิม”

ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์

“เมื่อก่อนชาวบ้านทำไร่หมุนเวียน แต่เมื่อดินบริเวณอาโยะ (ป่าต้นน้ำ) เสื่อมสภาพ จึงได้รวมตัว ย้ายลงมาอยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน”

ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์

“ดินบริเวณ ด่านบนป่าอาโยะ ไม่ค่อยดี มีลักษณะดินแดงผสมหิน เลยเพาะปลูกไม่ได้”

ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์

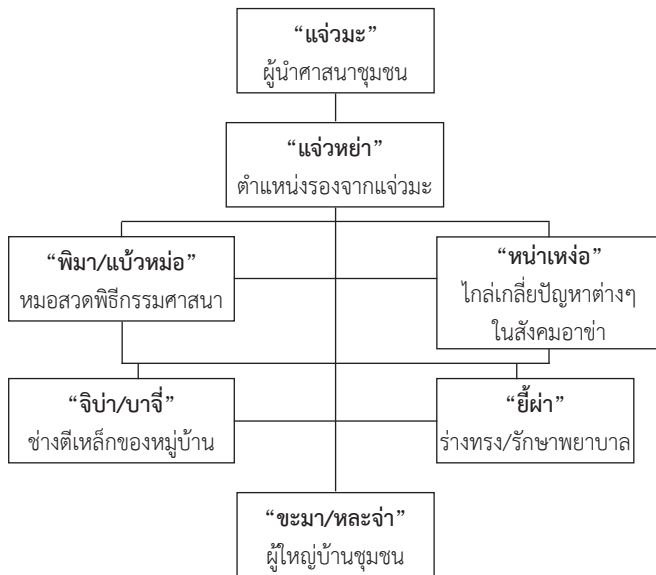
ด้วยข้อจำกัด ความไม่แน่นอนของระบบนิเวศในพื้นที่และการเดินทางที่ไม่สะดวก ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดการรวมตัวและลงมาตั้งถิ่นฐาน ด้วยการรวบรวมเงินซื้อที่ดิน จากชาวปกากะญอบ้านห้วยขมนอก จำนวน 16,000 บาท และรวมเงินสร้างถนน 40,000 บาท ต่อมาได้มีการสมทบซื้อเพิ่มเติมอีก ประมาณ 200,000 บาท ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ผู้นำกลุ่มอาช่าบ้านสองแควพัฒนา จัดสรรที่ดินภายใต้เงื่อนไข หากใครสมทบเงินซื้อที่ดินมากจะได้สิทธิครอบครองพื้นที่มากตามจำนวนเงินที่สมทบ โดยเริ่มแรกพื้นที่ดินของหมู่บ้านนั้น ถูกครอบครองโดย 4 ครอบครัว คือ เผอหมื่น อามอ อาจอ ยีบอ พร้อมกันนี้ ยังได้จัดสรรที่ดินตามสัดส่วนของคนในหมู่บ้าน (ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์) จากนั้นเป็นต้นมาหมู่บ้านอาช่าสองแควพัฒนา ได้ดำเนินวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยพึ่งพิงธรรมชาติดำรงชีวิตด้วยการหาของป่าและแบ่งปันช่วยเหลือแลกเปลี่ยนร่วมกันภายในกลุ่ม

ด้านการปกครองบ้านสองแควพัฒนา ยังคงเป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านห้วยขมนอก หมู่ 10 ตำบลเมยวราย จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีพ่อหลวงประวิทย์ ฐะวร เป็นผู้ใหญ่บ้านตามโครงสร้างรูปแบบการปกครองของประเทศไทย แต่ในทางปฏิบัติบ้านสองแควพัฒนา ยังคงมีอิสระในการบริหารหมู่บ้าน เนื่องจากความแตกต่างทางด้านทางวัฒนธรรมของบ้านห้วยขมนอก ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ส่งผลให้บ้านสองแควพัฒนา มีโครงสร้างการปกครองภายใต้การดูแลของผู้นำอายอนุชา อำนาจสกุล (เผอหมื่น) และนายอาตุ เผอหมื่น ตามรูปแบบประเพณีดั้งเดิมของสังคมอาช่า เรียกว่า เจ้วมา ซึ่งเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีดั้งเดิมของชาวอาช่า

ต่อมา เมื่อนายอนุชา อำนาจสกุล เสียชีวิต ในปี 2557 นายอาเซาะ ได้ก้าวขึ้นมาทำหน้าที่ผู้นำบ้านสองแควพัฒนา ควบคู่กับนายอาตุ (ผู้ประกอบพิธีกรรมดั้งเดิมอาช่า) โดยสาเหตุที่บ้านสองแควพัฒนา มีผู้นำสองคนนั้น เนื่องจาก นายอาเซาะ ได้เปลี่ยนแปลงศาสนา จากศาสนาดั้งเดิมเป็นศาสนาคริสต์ ขณะที่นายอาตุ ยังคงนับถือศาสนาดั้งเดิมและเป็นตัวแทนของชนกลุ่มดั้งเดิมของชนบทรรมเนียมอาช่า ด้วยลักษณะเช่นนี้ การรวมตัวกันภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญ ในการสร้างเครือข่ายจึงดำเนินกิจกรรมในสังคมผ่านกลุ่มทางสังคม 4 กลุ่ม หลัก คือ กลุ่มผู้อาวุโสจะรับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรม กลุ่ม

เยาวชนรับผิดชอบการรวบรวมเด็กๆ ในชุมชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชนจะรับผิดชอบในด้านการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มแม่บ้าน มีหน้าที่หลักคือการทำกิจกรรมการแสดงและทำอาหารต้อนรับแขกที่มาเยือนหมู่บ้าน

ด้านระบบโครงสร้างทางสังคมและการปกครองชาวอาข่า เป็นระบบที่ให้เกิดิสรตีผู้อาวุโส โดยจะให้ผู้อาวุโสเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจต่อกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมและส่วนใหญ่ล้วนเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ขณะที่บทบาทสตรีจะมีความสำคัญในด้านการเป็นผู้สนับสนุนและเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ในระดับครอบครัว (ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์) ตามคำอธิบายแผนภูมิที่ 1

ที่มา: วิเคราะห์แผนภูมิโดยผู้วิจัย

แผนภูมิที่ 1 ระบบโครงสร้างทางสังคมและการปกครองชาวอาข่า แบบดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม ภายในหมู่บ้านสองแควพัฒนานั้น ไม่ได้แยกองค์กรทางการเมืองออกจากองค์กรทางสังคมอย่างชัดเจน โดยจะมีกฎส่วนกลางคอยควบคุมพฤติกรรมของปัจเจกและชุมชน ซึ่งจะมีบรรทัดฐานข้อตกลงร่วมกันที่ควบคุมพฤติกรรมของปัจเจกและชุมชน เปรียบเสมือนกฎหมายที่คอยควบคุมทั้งทางสังคมและจิตวิญญาณ โดยการกระทำใดๆ ที่ละเมิดต่อบรรทัดฐานสังคม หรือผิดต่อกฎอาข่า จะมีมาตรการลงโทษทางสังคม

ด้วยการเสียค่าปรับ

“เมื่อเกิดการฝ่าฝืนกฎสังคมอาข่า ในรูปแบบของการจ่ายปรับด้วยเหล้าแก่ทุกคน นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาข้อเรียกร้องเพิ่มเติมของผู้ที่ได้รับความเสียหาย หากผู้ที่เสียหาย ไม่ยังไม่ยอมความ อาจจะต้องทำพิธีให้กับผู้เสียหายเพิ่มเติม เช่น การเสียหมูให้ 1 ตัว หรือ เสียค่าปรับเล็กน้อยๆ ให้ ตามประเพณีและกฎของเผ่าอาข่า ขึ้นอยู่กับระดับความผิดมาก น้อยเพียงใด”

ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์

นอกจากนี้ ยังมีบทลงโทษที่ถูกสะท้อนผ่านจิตวิญญาณ ได้แก่การเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเกิดโรคภัยต่างๆ ตามความเชื่อของชาวอาข่า เนื่องจาก ชาวอาข่า นั้น เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูตวิญญาณ ปีศาจ ไสยศาสตร์และสิ่งเร้นลับ โดยเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ สามารถทำร้ายมนุษย์ หรือทำให้มนุษย์ได้รับความเจ็บป่วยได้ ซึ่งกลุ่มชาวอาข่า เชื่อว่าวิญญาณลี้ลับมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ทั้งเป็นผีตามบริเวณต่างๆ เช่น ฝั่บ้าน ฝั่ไฟ ฝั่ป่า ฝั่ฟ้า ฝั่ภูเขา หรือฝั่หมู่บ้าน นอกจากนี้ สิ่งเหนือธรรมชาติ ยังบันดาลให้มนุษย์มีความสุขและสุขภาพแข็งแรงจากเทพเจ้า ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ชาวอาข่า บ้านสองแควพัฒนา มีการเซ่นไหว้สิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอ เช่น พิธีบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่ชุมชน ดังรูปภาพที่ 1 โดยการกระทำเหล่านี้ นอกจากจะเป็นการดับเคราะห์ร้ายแล้ว ยังเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวที่ทำให้เจอแต่เรื่องดีๆ ทั้งนี้ หากมีการไหว้บรรพบุรุษเป็นประจำ ฝั่บรรพบุรุษจะคอยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว ให้พบเจอแต่ความสุขและมีสุขภาพแข็งแรง

รูปที่ 1 ศาลพระภูมิเจ้าที่ชุมชนอาข่า

ภาพโดย นางสาวอัษฎชลี หาญฤทธิ์ 21 ตุลาคม 2557

ในกรณีที่ไม่สามารถตกลงเรื่องข้อพิพาทจากความขัดแย้ง จำเป็นต้องมีการตัดสินจากผู้เฒ่าตามประเพณีของอาข่า ซึ่งผู้นำจะมีบทบาทสำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งหรือการตัดสินใจต่างๆ ของหมู่บ้าน กอปรกับมีกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมในชีวิตประจำวันและบริบทของพิธีกรรม ดังรูปภาพที่ 2 และ 3 พิธีกรรมรับขวัญอาข่าและการแสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ดังนั้น จะเห็นได้ว่าข้อห้ามของชาวอาข่าที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ผ่านทางวัฒนธรรมนั้น ถือเป็นข้อปฏิบัติที่ส่งเสริมก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม ข้อห้ามต่างๆ นี้ ยังรวมไปถึงการกำหนดแบบพฤติกรรมของคนนอกที่จะเข้ามาในชุมชนอีกด้วย

รูปที่ 2 การแสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน
ภาพโดย นางสาวอัญชลี หาญฤทธิ์ 21 ตุลาคม 2557

2. ช่วงการพึ่งพิงระบบตลาด การผลักดันหมู่บ้านการท่องเที่ยว (2555 - ปัจจุบัน)

ทุนทางสังคม ล้วนแต่มีการปรับตัวสูงขึ้นตอนใหม่ สำหรับการปรับตัวเองในด้านองค์ประกอบทางสังคม เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตนั้น สามารถดำเนินต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม รูปแบบดังกล่าวได้นำไปสู่จุดสิ้นสุดของวงจรการผลิตซ้ำ หรือการส่งสัญญาณของความไม่คล่องตัว หรือมีอุปสรรคมากขึ้น โดยปัญหาส่วนใหญ่ นั้น มาจากกลุ่มนอกชาติพันธุ์ (ชินสัค สุวรรณอังกรีย, 2549) โดยเฉพาะการผลักดันให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยว การคุกคามของศาสนาคริสต์ ที่มีผลต่อศาสนาดั้งเดิมในพื้นที่หมู่บ้าน นอกจากนี้ คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ต่างมีความเห็น ว่า ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นั้น ส่งผลต่อธรรมเนียมปฏิบัติของตนเอง (คนในหมู่บ้าน) จากเดิมทุกคนจะคอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งด้านการติดต่อสื่อสารอื่นๆ ภายในชุมชน

“ก่อนหน้าที่ยังไม่มีความเจริญเข้ามาในหมู่บ้าน เราทุกคนช่วยเหลือกันทุก ๆ ด้าน เช่น ดูทีวีด้วยกัน ร่วมใจกันทำพิธีกรรม แต่เมื่อมีความเจริญเข้ามา เกิดโรงไฟฟ้าพลังงานน้ำ มีการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน มีศาสนาใหม่ ทุกคนก็เปลี่ยนไป คำนึงแต่ผลประโยชน์ตนเอง”
ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์

ในปี พ.ศ. 2555 ชาวบ้านอาข่าบ้านสองแควพัฒนา ทุกคนได้ทำประชาพิจารณ์ผลักดันให้หมู่บ้านเกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีนายอนุชา อำนาจสกล (เฉอหมิ่น) เป็นอาสาสมัครในการขับเคลื่อนโครงการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวและอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านสองแควพัฒนาได้รับการสนับสนุน จากเทศบาลตำบลแม่ยาว ตามโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลแม่ยาว ซึ่งโครงการดังกล่าว เป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2557 อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวในช่วงแรกยังไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของการเดินทาง นอกจากนี้ ทางเทศบาลตำบลแม่ยาวพยายามสนับสนุนให้กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้านอาข่าบ้านสองแควพัฒนา ออกไปศึกษาดูงาน และเรียนรู้จากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เช่น ชุมชนไทอีสานบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ในงบประมาณ ปี พ.ศ. 2557 พร้อมกันนี้ ในปีงบประมาณ 2558 ได้มีการส่งเสริมในเรื่องของการทำเอกสารประชาสัมพันธ์ (Brochures) และส่งเสริมวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พร้อมกันนี้ เวลาที่มีการประชุม จากคณะกรรมการส่วนกลาง ทางเทศบาลตำบลแม่ยาวได้พยายามผลักดันให้กรรมการท่องเที่ยวหมู่บ้านอาข่า บ้านสองแควพัฒนาได้เข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด (เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่ยาว, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการท่องเที่ยวยังคงไม่ประสบความสำเร็จ หนึ่งบทบาทผู้นำถือเป็นตัวแปรสำคัญต่อการเชื่อมความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบัน การท่องเที่ยวในชุมชนได้ชะลอตัวลงและคนในชุมชนมีความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ (Homestay) ในทางผิด เนื่องจากการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ จะดำเนินต่อไปได้นั้นต้องส่งเสริมให้วิถีชุมชนดั้งเดิมนำการท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะการท่องเที่ยวนำวิถีชุมชนและมีปัจจัยนอกเข้ามาส่งผลกระทบ เป็นผลให้ความร่วมมือของคนในชุมชนธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมนั้นเกิดเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเข้ามาของศาสนาคริสต์ ส่งผลให้ชาวบ้านเกือบ 40 หลังคาเรือน ตัดสินใจละทิ้งศาสนาดั้งเดิม เนื่องจากข้อกำหนดของพิธีกรรมที่มีลักษณะซับซ้อนและขนบธรรมเนียมที่เคร่งครัด ส่งผลให้เหลือผู้นับถือศาสนาดั้งเดิมเพียง 3-4 หลังคา หรือ ประมาณ 5 คน

วิกฤตที่เกิดขึ้นนี้ ส่งผลกระทบอย่างมากต่อทุนชุมชนในด้านวัฒนธรรม ซึ่งกำลังสูญเสียต่อการสูญหาย เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์นั้น ไม่สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมแบบดั้งเดิมได้ ดังรูปที่ 3 ซึ่งเป็นพิธีกรรมรับขวัญแก่นักท่องเที่ยว

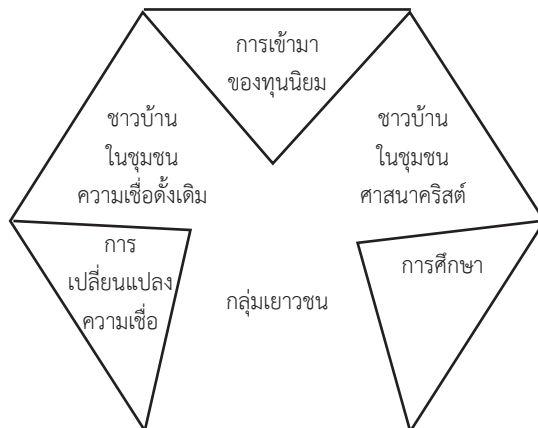
แบบดั้งเดิมที่มาเยือนหมู่บ้าน จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พบว่าช่วงพิธีกรรมดังกล่าว มีจำนวนผู้เข้าร่วมพิธีกรรม จากคนในหมู่บ้านเพียง จำนวน 4 คน เท่านั้น ซึ่งล้วนแต่ยังคงนับถือศาสนาดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านยังคงให้ความร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ ในหมู่บ้าน ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเชื่อดั้งเดิม กล่าวคือ การร่วมกิจกรรมการแสดง การแบ่งสรรจำนวนนักท่องเที่ยวไปยังโฮมสเตย์ (Homestay) แต่ละบ้าน

รูปที่ 3 พิธีกรรมรับขวัญอาข่า

ภาพโดย นางสาวอัญชลี หาญฤทธิ์ 21 ตุลาคม 2557

วิกฤตการเปลี่ยนแปลงศาสนาที่เกิดขึ้นในชุมชนอาข่านี้ ส่งผลสืบเนื่องต่อการปรับตัวเครือข่ายในหมู่บ้าน โดยเฉพาะช่วงเดือนพฤษภาคม 2558 ถือได้ว่าเป็นการปรับตัวครั้งใหญ่ของหมู่บ้านสองแควพัฒนา โดยทุกคนในหมู่บ้านได้ตัดสินใจเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์และกลายเป็นหมู่บ้านที่นับถือศาสนาคริสต์อย่างเต็มรูปแบบ การปรับเปลี่ยนในลักษณะนี้ ถือเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตภายใต้ขนบธรรมเนียมดั้งเดิม สู่รูปแบบวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ผ่อนคลายจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคร่งครัด ส่งผลให้รูปแบบการจัดการ การท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เปลี่ยนจากรูปแบบวิถีจารีตนำการท่องเที่ยวสู่การนำเสนอการแสดงวัฒนธรรมอาข่า เพื่อตอบสนองการยังชีพและปรับตัวที่เน้นการแลกเปลี่ยนเชิงระบบตลาดมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างรูปแบบที่เน้นการพึ่งพิง จากปัจจัยภายนอกมากขึ้นอีกด้วย

รูปที่ 4 ความสัมพันธ์ร่วมกันในการพังทลายชนิดของเครือข่ายทางสังคม

ที่มา: ประยุกต์จากชินสัค สุวรรณจริย, 2549

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ส่งผลความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ถูกลดทอนจากการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อและข้อปฏิบัติ ก่อให้เกิดกฎข้อบังคับกติกาใหม่ภายใต้วาระการประชุม ถือเป็นบรรทัดฐานใหม่ที่เกิดขึ้นมา หลังจากชนบทธรรมเนียมประเพณีและวิถีประชาดั้งเดิมได้เสื่อมสลายลง ตามคำอธิบายในรูปที่ 4 ส่งผลให้ในปัจจุบันรูปแบบการช่วยเหลือ โดยเฉพาะเรื่องทรัพยากร เวลาและแรงงาน จึงกลายเป็นบทบาทของครัวเรือนและเครือญาติ เพียงเท่านั้น เนื่องจากทุนทางสังคมมีขนาดเล็กลงและทุกคนกำลังเผชิญปัญหาในเรื่องความเป็นปัจเจกที่กำลังเข้ามาแทนที่รูปแบบชุมชนสังคมกึ่งบุพกาล นอกจากนี้ ปัจจัยทางการศึกษาถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ เพราะมีความเป็นเหตุเป็นผลและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนศาสนา อนึ่งศาสนาคริสต์มีเงินทุนสนับสนุนด้านทุนการศึกษาแก่เยาวชนในหมู่บ้าน ทั้งนี้ พื้นฐานชาวบ้านสองแควพัฒนาจะประกอบอาชีพหลัก คือเกษตรกรรม เพราะฉะนั้น การส่งลูกหลานเล่าเรียนการศึกษาในระบบ ถือเป็นภาระที่หนัก ขณะที่การเปลี่ยนศาสนา นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการลดทอนความยุ่งยากในการดำเนินชีวิตประจำวัน จากชนบทธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมแล้ว ยังได้รับประโยชน์จากการจัดสรรทุนการศึกษาขององค์กร หรือมูลนิธิที่เกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์ ผลประโยชน์ดังกล่าว จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ นอกจากนี้ กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านมีแนวโน้มและเลือกเปลี่ยนศาสนาตามพ่อและแม่ หรือคนในครอบครัว

ปัจจุบัน หมู่บ้านอาข่าสองแควพัฒนาเหลือผู้ประกอบการพิธีกรรมทางศาสนาดั้งเดิม เพียง 3 คน คือ นายอาดู เป็นผู้นำทางศาสนา มีนายอาโงวและนายอาเซ ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย แต่เนื่องจากการเปลี่ยนศาสนาที่เกิดขึ้นของคนในชุมชน อีกทั้งลักษณะพิธีกรรมที่ซับซ้อน การขาดความร่วมมือของคนในชุมชน ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม อาข่านั้น ไม่อาจทำได้เพียงผู้ประกอบการพิธี ส่วนสาเหตุที่ทำให้คนในชุมชนทยอยเปลี่ยนศาสนา ส่วนหนึ่งคือกฎระเบียบประเพณีดั้งเดิมอาข่า ไม่สอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การขาดผู้ประกอบการพิธีกรรมงานศพ ทำให้เกิดข้อจำกัดในด้านพิธีกรรมและไม่สามารถที่จะฝังศพในหมู่บ้านได้

“เหตุผลที่ต้องเปลี่ยนศาสนา เพราะไม่มีคนทำพิธีกรรมได้แล้ว ทำให้ต้องเปลี่ยนศาสนาไปตามๆ กัน แม้ว่าจะไม่อยากเปลี่ยนเท่าไรนัก”

ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์

“ถึงแม้ประเพณีดั้งเดิมของอาข่า เช่น การโล้ชิงช้า การเล่นลูกข่างและพิธีกรรมอื่นๆ มากมาย จะหายไป แต่จะยังคงรักษาความเป็นอาข่า คือ การแต่งกาย การเต้นรำ ภาษา ซึ่งจะส่งต่อไปยังคนรุ่นใหม่ไม่ให้สูญหายไป”

ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์.3.2

จากปัจจัยข้างต้น ส่งผลให้ชาวบ้านได้ปลดปล่อยตัวเองจากกลไกควบคุมทางสังคมของกฎอาข่า ด้วยการละทิ้งความเชื่อศาสนาดั้งเดิมและปรับเปลี่ยนความเชื่อ สู่การยึดเหนี่ยวของศาสนาคริสต์ เพื่อปรับตัวต่อสภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบัน วิฤตต์ดังกล่าว ส่งผลให้ เดือนพฤษภาคม 2558 ผู้นำศาสนาดั้งเดิมทั้งสามตัดสินใจละทิ้งศาสนา อย่างไรก็ดีตาม ผู้นำศาสนาดั้งเดิมยังคงมีบทบาทอื่นๆ ในชุมชน เช่น การเป็นแพทย์ทางเลือกรักษาผู้คนในหมู่บ้าน เมื่อมีการบาดเจ็บต่างๆ ดังรูปที่ 5 นายอาดูกำลังใช้สมุนไพรและใช้คาถาเป่ารักษาหญิงอาข่า ซึ่งบาดเจ็บจากการถูกมีดบาด นอกจากนี้ คนในชุมชนต่างยอมรับและเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยพยายาม ส่งเสริมและสืบทอดวัฒนธรรมอาข่าที่หลงเหลืออยู่ให้เด็กรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ วัฒนธรรม ผ่านภาษา การแต่งกายและกิจกรรมการแสดง

รูปที่ 5 อดีตผู้นำศาสนาดั้งเดิม ใช้สมุนไพรและใช้คาถาเป่ารักษาหญิงอาข่า

ภาพโดย นายนพชัย ฟองอิสสระ 6 กรกฎาคม 2558

ลักษณะการสร้างเครือข่ายทางสังคมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา

กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ผ่านความเชื่อและพิธีกรรม หากพิจารณาตามรูปแบบเครือข่ายทางสังคมที่นำมาใช้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทุนทางสังคม ตามคำอธิบายของชินลัค สุวรรณฉวี (2549) พบว่ามีกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. ภายในเครือข่ายได้หมุนเวียนข้อมูล การเกิดขึ้นของเครือข่ายทางสังคมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ผ่านความเชื่อและพิธีกรรมนั้น มีกระบวนการที่น่าเชื่อถือและลดต้นทุนทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการแสวงหาหาข้อมูล เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวได้รับการขับเคลื่อนจากหน่วยงานนอกชุมชน โดยเทศบาลตำบลแม่อาย ตามโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลแม่อายและถูกขับเคลื่อนร่วมกันในชุมชน จากการประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ นายอนุชา อำนาจสกุล (เมอหมื่น) อดีตผู้นำชุมชน ได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครผลักดันโครงการดังกล่าว ร่วมกับภาครัฐให้เกิดขึ้น ส่งผลให้การสร้างเครือข่ายทางสังคมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนาเกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2556 และเป็นรูปธรรมเปิดรับนักท่องเที่ยว เข้ามาในหมู่บ้าน ตั้งแต่ ในปี พ.ศ. 2557 พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการแสดง ดังรูปที่ 6

รูปที่ 6 การมีส่วนร่วมกิจกรรมการแสดงของนักท่องเที่ยว
ภาพโดย นางสาวอัญชลี หาญฤทธิ์ 21 ตุลาคม 2557

ทั้งนี้ กระบวนการเครือข่ายดังกล่าว ได้มีการทำงานร่วมกันในลักษณะย่อยในระดับพื้นที่ (Local Network) ของหมู่บ้านใกล้เคียงที่ทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น หมู่บ้านห้วยขมนอก โดยใช้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต จากนั้น เริ่มมีการประสานแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ด้วยการตกลงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกัน

และกันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การแบ่งเงินรายได้จากนักท่องเที่ยว การประสานเพิ่มเส้นทางการเดินป่าของการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันจะเกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจขึ้นมาของภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องและเป็นตัวละครที่เด่นชัดมากขึ้น ในท้ายสุดจะเป็นตัวขยายเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวของชุมชน อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากเทศบาลตำบลแม่ยาว ได้สนับสนุนการอบรมเชื่อมความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง หรือการศึกษาดูงาน จากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ กระบวนการทั้งสอง ถือเป็นการยกระดับเครือข่ายจากพื้นที่สู่พื้นที่จังหวัดอื่นๆ และพัฒนาสู่เครือข่ายระดับภูมิภาค (Regional network) เพื่อให้การทำงานตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวได้หลากหลายขึ้น

2. การจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เครือข่ายจะเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะใช้หลักการควบคุมระหว่างกัน ผ่านการตัดสินโดยมีผู้อาวุโสในตระกูลและหมู่บ้านคอยให้การสนับสนุน นอกจากนี้ ยังมีกฎเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรม จากกฎระเบียบสังคมอาช่าดั้งเดิม คือการตัดสินผ่านวาระการประชุมชุมชนจากศาลาประชาคมสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน ดังรูป 7 ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนเกิดการเรียนรู้ มีความสามัคคีและเกิดสำนึกร่วมชุมชนสูง นอกจากนี้ ในหมู่บ้านจะมีสายนามสกุลเพียงไม่กี่นามสกุลเท่านั้น โดยหลักๆ มีสองสายสกุลหลัก คือ เมอเหม็น อามอ ทำให้มีการสร้างสำนึกร่วมผ่านเครือญาติและร่วมแรงร่วมใจต่อสู้เอาชนะอุปสรรคต่างๆ ในการดำรงชีวิต

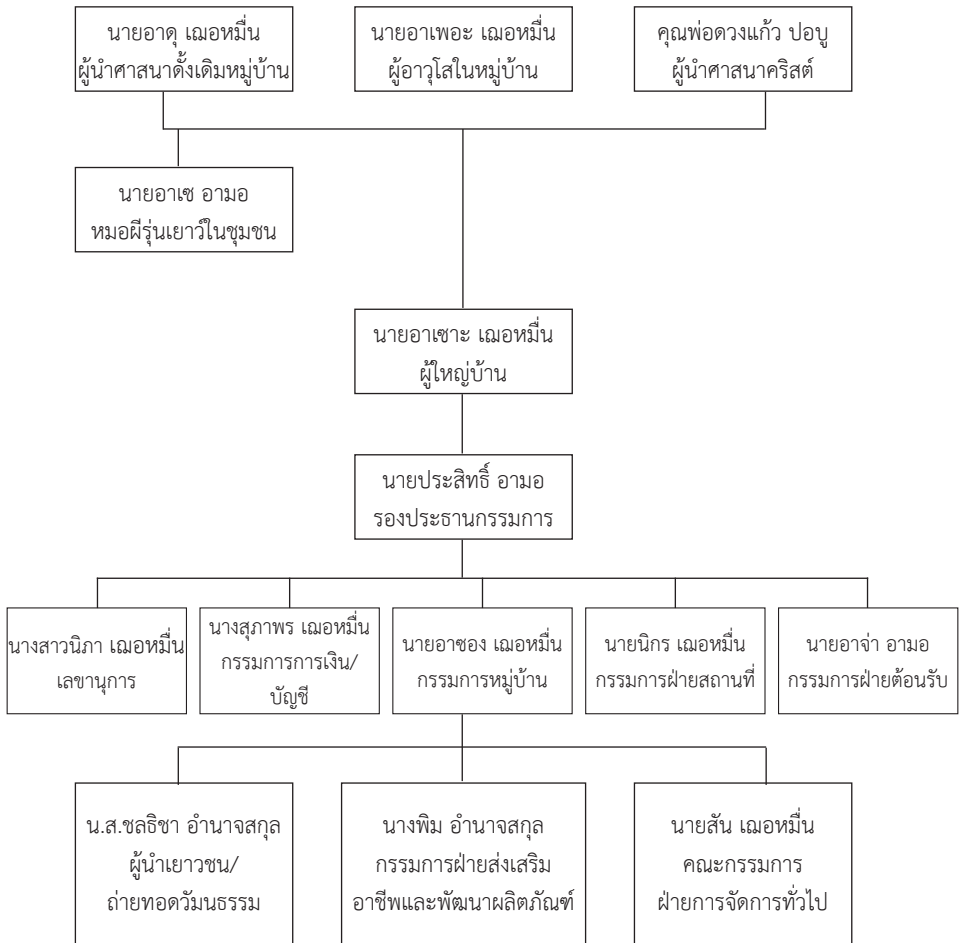
รูปที่ 7 ศาลาประชาคม บ้านอาช่าสองแควพัฒนา

ภาพโดย นายนพชัย ฟองอิสสระ 6 กรกฎาคม 2558

วิถีเหล่านี้ ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นขึ้นมา โดยมีผู้อาวุโสเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่สมาชิกในเครือญาติ ต่อมาเมื่อมีการจัดรูปแบบการปกครองในท้องถิ่น จึงเกิดรูปแบบการปกครองแบบใหม่ มีตำแหน่งผู้นำแบบรัฐ คือ ผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรก็ตาม ด้วยความ

แตกต่างเชิงพื้นที่ ส่งผลให้บ้านสองแควพัฒนาได้กลายเป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านห้วยชม นอก หมู่ 10 ตำบลแม่ยาว จังหวัดเชียงราย โดยมีพ่อหลวงประวิทย์ ฐะวรร เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตาม โครงสร้างรูปแบบการปกครองของไทย แต่ในทางปฏิบัติบ้านสองแควพัฒนา ยังคงมีอิสระ ในการบริหารหมู่บ้าน เนื่องจากความแตกต่างทางด้านทางวัฒนธรรมของบ้านห้วยชมนอก ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ส่งผลให้บ้านสองแควพัฒนามีโครงสร้างการปกครอง ภายใต้การดูแลของผู้นำนายอนุชา อำนาจสกุล (เมอหมื่น) โดยแรกเริ่มรัฐได้แต่งตั้งและยอมรับ จากรายชื่อผู้นำที่ถูกเสนอ โดยคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนยอมรับโครงสร้างระบบใหม่

ต่อมา เมื่อโครงสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่เป็นโครงสร้างแนวราบในอดีต ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงเป็นโครงสร้างในเชิงความสัมพันธ์แนวดิ่ง ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ หมู่บ้าน เป็นตัวเชื่อมระหว่างรัฐและชาวบ้าน โดยองค์ประกอบเหล่านี้ ทำให้เกิดโครงสร้าง ใหม่ซ้อนทับสองรูปแบบ คือโครงสร้างจารีตเดิมและโครงสร้างแบบรัฐใหม่ ซึ่งมีบทบาทต่อ การจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ที่จะเข้ามาในชุมชน ดังแผนภูมิที่ 2 ปัจจุบันนายอาดู หรือ ตำแหน่งผู้นำศาสนาดั้งเดิม ถูกถ่ายโอนอำนาจในการควบคุมสังคม ไปยังผู้นำศาสนา คริสต์ ดังนั้น สถานะของนายอาดู จึงเหลือเพียงผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งคอยให้คำปรึกษาแนะนำ แก่คนรุ่นหลังเพียงเท่านั้น จากเดิมเคยเป็นผู้ที่มีอำนาจหลักคอยชี้นำชุมชน

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างทางสังคมและการปกครองชุมชนสองแควพัฒนา
เทศบาลตำบลแม่ยาว, 2556 และข้อมูลภาคสนาม 25 ตุลาคม 2557

3. เครือข่ายมีความสามารถในการเพิ่มความน่าเชื่อถือ ต่อสมาชิกในกลุ่มของตนเอง และมีช่องทางที่มั่นคงและสามารถสนับสนุนกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องในเงื่อนไขที่ตนเองรับผิดชอบ

ก่อนหน้านี้ เครือข่ายสังคมของการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากสามารถแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม จากการเกิดขึ้นของโครงการการท่องเที่ยวหมู่บ้าน เช่น การเข้ามาของนักท่องเที่ยวและอาสาสมัครชาวต่างชาติ เช่น มูลนิธิต่างๆ ที่เข้ามาพัฒนาในพื้นที่ จนนำไปสู่ความร่วมมือของกิจกรรมในหมู่บ้าน ต่อการแสดงออกวิถีชีวิตทางด้านวัฒนธรรมและการแสดงอัตลักษณ์อาข่า เพื่อตอบสนองกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน (ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์) แต่ในปัจจุบันเครือข่ายทางสังคม การท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา กำลังถูกลดทอน จากศักยภาพและความเข้มแข็งเครือข่ายทางสังคมของผู้นำคนใหม่ (นายอาเซาะ เมอห์หมื่น) เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาท ของอดีตผู้นำ (นายอนุชา อำนางสกุล (เมอห์หมื่น)) ซึ่งมีศักยภาพในการรวบรวมกลุ่มคน จากภายในและนอกชุมชน เพื่อเข้ามาส่งเสริมและมีการพัฒนาพื้นที่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง (เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่ยาว, สัมภาษณ์) ด้วยเหตุผลดังกล่าว บทบาทของผู้นำจึงมีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อความอยู่รอดของกิจกรรมกลุ่มทางสังคมบ้านสองแควพัฒนา

เพื่อให้กิจกรรมสามารถอยู่รอดและดำเนินต่อไป ทางชุมชนบ้านสองแควพัฒนา และเทศบาลตำบลแม่ยาว ได้ร่วมมือกันส่งเสริมและผลักดัน ผ่านโครงสร้างการบริหารงาน (แผนภูมิที่ 2) รวมทั้งกำหนดอัตราส่วนแบ่งเงิน เพื่อหักเข้ากองทุนส่วนกลาง ดังนี้ (เทศบาลตำบลแม่ยาว, ม.ป.ป.)

(1) รายได้จากการขายของที่ระลึก	หัก 5%	ของรายได้
(2) รายได้จากการศึกษาดูงาน	หัก 15%	ของรายได้
(3) รายได้จากบ้านพัก	หัก 10%	ของรายได้
(4) รายได้จากการนำเที่ยว	หัก 10%	ของรายได้
(5) รายได้จากการผูกข้อมือ	หัก 10%	ของรายได้
(6) รายได้จากอาหาร	หัก 5%	ของรายได้
(7) กรณีคนในหมู่บ้านรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเอง	หัก 20%	ของรายได้

กรณีคนในหมู่บ้านรับนักท่องเที่ยวเข้ามา โดยไม่ผ่านกรรมการหมู่บ้าน จะถูกหัก 20% ของรายได้นั้น เปรียบเสมือนเป็นมาตรการทางสังคม ซึ่งมีความต้องการให้คนในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อการอยู่รอดของกิจกรรมการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการท่องเที่ยวของชุมชนค่อนข้างซบเซา สิ่งสำคัญที่จะทำให้โครงการเดินต่อไปได้นั้น คือปัจจัย

ทางด้าน ผู้นำในการทำหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์ ปัจจุบันความร่วมมือเริ่มลดน้อยลง อาจเป็นเพราะสำนึกร่วมทางสังคมได้เปลี่ยนไป เนื่องจากเกิดช่องว่างจากความเชื่อใหม่ที่เข้ามาทั้งนี้ เทศบาลตำบลแม่ยาวยังคงพยายามผลักดันการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนาให้สามารถเดินทางต่อไป อย่างไรก็ตาม ทางกลุ่มควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหมู่บ้านใกล้เคียงที่ประสบความสำเร็จ ในการจัดการชุมชนการท่องเที่ยว เพื่อสร้างเครือข่ายทางด้านการจัดการและการท่องเที่ยวร่วมกัน นอกจากนี้ สิ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนนั้น ต้องเป็นไปในลักษณะวิถีชีวิตด้านการท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่กำลังเข้าใจผิดและดำเนินชีวิตโดยถูกการท่องเที่ยวชี้นำ เน้นการพึ่งพิงจากปัจจัยภายนอก (เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่ยาว, สัมภาษณ์)

ดังนั้น การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชนและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนานั้น มีพื้นฐานความต้องการของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกต้องการนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นชาติพันธุ์อาข่า แก่นักท่องเที่ยว ด้วยการปรับตัวของมนุษย์ในการเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบตลาด แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาที่ส่งผลต่อการนำเสนอพิธีกรรม แต่กลไกควบคุมทางสังคม จากโครงสร้างบริหารโครงการยังคงทำหน้าที่สอดส่องและคอยควบคุม กำกับบรรทัดฐาน ให้สมาชิกในกลุ่มพึงปฏิบัติตามกฎพร้อมทั้งได้รับข่าวสารที่แน่นอน ภายใต้ผลประโยชน์ที่ถูกกำหนดไว้อย่างตายตัวและคาดการณ์ล่วงหน้า

ความสัมพันธ์ภายใต้เครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา

หากวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายทางสังคม โดยการรูปแบบการอธิบายเครือข่ายทางสังคม ของ Jeremy Boissevain (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2538 อ้างถึงใน ประทานพร วงศ์สุริยพันธ์, 2546) พบว่า มีรายละเอียดดังนี้

1. ความสัมพันธ์เชิงซ้อน (multiplexity) ลักษณะบทบาทของสมาชิกสังคมอาข่าบ้านสองแควพัฒนา ในเครือข่ายสังคมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ ก่อนหน้านั้นมีลักษณะแบบความสัมพันธ์เชิงซ้อนและมีฐานมาจากการเกาะเกี่ยวภายใต้เครือข่าย ซึ่งอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมอาข่า มีความเคร่งครัดในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษและถูกปรับ กอปรกับบทบาทอดีตผู้นำชุมชน นายอนุชา อำนาจสกุล (เผอหมื่น) มีความต้องการพัฒนาความเจริญ ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน เช่น การเรียกร้องไฟฟ้า ถนน หรือการทำให้กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เป็นที่รู้จักแก่คนภายนอก ด้วยการนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชน การท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ผ่านการทำงานร่วมกับเทศบาลตำบลแม่ยาว (เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่ยาว, สัมภาษณ์) การขับเคลื่อนในลักษณะ

นี้ เป็นรูปแบบที่ใช้วิธีชุมชนนำการท่องเที่ยวและเน้นปัจจัยภายใน ซึ่งผู้คนในชุมชนต้องให้ความร่วมมือ อันจะนำมาซึ่งการอยู่รอดของเครือข่าย

จากรูปแบบการทำงานข้างต้น ส่งผลให้รูปความสัมพันธ์ของชุมชนก่อตัวเป็นกลุ่มก้อนเล็กๆ ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้นและสามารถควบคุมคนในชุมชนทั้งหมดภายใต้เงื่อนไขจากการให้การยอมรับ การใช้ทรัพยากร หรือการสื่อสารความต้องการของกลุ่ม นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้สูงอายุจะคอยให้ความช่วยเหลือและให้การสนับสนุนต่อผู้คนในชุมชนให้แสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่ในด้านการแสดงบทบาททางสังคมและมีการตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนและกลุ่มคณะกรรมการ นอกจากนี้ หากในชุมชนมีปัญหา เช่น ไม่สามารถตกลงระหว่างกัน หรือ ไม่สามารถจ่ายค่าปรับ จากการละเมิดข้อห้ามของกฎอาชา ผู้นำจะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบ (ไกล่เกลี่ย หรือออกค่าใช้จ่ายทดแทน) เพื่อให้การบริหารการของเครือข่ายทางสังคมในชุมชนนั้น มีลักษณะเป็นมิตร (Friendship) เกิดการยอมรับนับถือระหว่างกันมากที่สุด เป็นผลให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน (Spirit of unity) ภายในกลุ่ม

นอกจากนี้ ยังมีการแลกเปลี่ยนประสานผลประโยชน์จากหมู่บ้านใกล้เคียง ที่ทำการท่องเที่ยว เช่น บ้านห้วยขมนอก ในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ ผ่านเส้นทางเดินป่าร่วมกันและการประสานเครือข่ายต่อหน่วยงานภายนอก เช่น เทศบาลตำบลแม่ยาว หน่วยงานมูลนิธิกระจกเงา โดยใช้เครือข่ายส่วนบุคคล (Personal Network) เป็นสะพานเชื่อมไปสู่การขยายเครือข่ายในการทำงาน (Working) ที่มีผลประโยชน์รอกอย

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของเครือข่ายแบบดั้งเดิม ได้พังทลายลง เนื่องจากการปรับตัวของเครือข่ายในหมู่บ้าน ช่วงเดือน พฤษภาคม 2558 ถือเป็นเหตุการณ์ปรับตัวครั้งใหญ่ในหมู่บ้าน จากการเปลี่ยนศาสนาดั้งเดิมทั้งหมดของคนในชุมชนและกลายเป็นหมู่บ้านที่นับถือศาสนาคริสต์อย่างเต็มรูปแบบ การปรับเปลี่ยนในลักษณะนี้ ถือเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตภายใต้ขนบธรรมเนียมดั้งเดิม มาสู่รูปแบบวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ผ่อนคลายจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคร่งครัด ส่งผลให้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวในหมู่บ้านนั้นเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบวิถีจารีตนาการท่องเที่ยว สู่การนำเสนอการแสดงวัฒนธรรมอาชา เพื่อตอบสนองการยังชีพและปรับตัว ถือเป็นการเน้นการแลกเปลี่ยนเชิงระบบตลาดมากขึ้น กอปรกับรูปแบบวิถีดังกล่าว นั้น เป็นการสร้างรูปแบบที่เน้นการพึ่งพิงจากปัจจัยภายนอกมากขึ้นอีกด้วย

2. สิ่งที่มีการแลกเปลี่ยน (transactional content) ด้วยบทบาทของผู้นำชุมชน มีความต้องการสร้างความเจริญให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อาช่าบ้านสองแควพัฒนา และทำให้กลุ่ม

ชาติพันธุ์อาช้านสองแควพัฒนาเป็นที่รู้จักแก่คนภายนอก ทั้งนี้คนในชุมชนเอง ต่างมีความต้องการความเจริญที่จะเข้ามายังหมู่บ้านเช่นกัน จึงให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกันและกันภายในชุมชน เมื่อพิจารณาถึงเบื้องหลังการให้ความร่วมมือของคนในชุมชน นอกจากจะถูกควบคุมโดยจารีตและประเพณีดั้งเดิมแล้ว (หากไม่ให้ความร่วมมือ ต้องถูกปรับ หรือถูกพิจารณาไม่ได้รับความช่วยเหลือ เมื่อร้องขอ รวมถึงการร้องขอเรื่องอื่นๆ อีกด้วย) ความสัมพันธ์ยังเป็นในลักษณะผลประโยชน์ต่างตอบแทน เนื่องจากความสัมพันธ์ของผู้นำชุมชนที่คอยให้ความช่วยเหลือ ยังเป็นลักษณะการควบคุมเชิงผลประโยชน์ กล่าวคือ คนในชุมชนต้องพยายามให้ความร่วมมือช่วยเหลือกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ เพราะการจัดสรรนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามายังชุมชนนั้น จะต้องผ่านความเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน ขณะที่การรับนักท่องเที่ยวเข้ามาของคนในหมู่บ้าน โดยไม่ผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านจะถูกหัก 20% ของรายได้นั้น กระบวนการนี้ เปรียบเสมือนเป็นมาตรการทางสังคมที่เน้นให้คนในชุมชนต้องทำกิจกรรมร่วมกันและจะทำให้เกิดการอยู่รอดของกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านสองแควพัฒนาต่อไป

ปัจจุบัน แม้ศาสนาดั้งเดิมจะถูกละทิ้ง หรือปัจจัยผู้นำคนใหม่ได้เปลี่ยนศาสนา ความเชื่อสู่ศาสนาคริสต์ เป็นผลให้การปกครองในลักษณะพระคุณ ของผู้นำได้เลือนหายไป เนื่องจากนับถือศาสนาคริสต์และไม่มีคามจำเป็นต้องออกส่วนต่างต่อกิจกรรมอื่นๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อดั้งเดิม เช่น ส่วนต่างค่าใช้จ่ายต่อการประกอบพิธีกรรมศาสนา ดั้งเดิม หรือ การออกส่วนต่างให้แก่ลูกบ้านที่ไม่มีเงินจ่ายค่าปรับ จากการละเมิดขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมอาชา อย่างไรก็ตาม การควบคุมความร่วมมือของคนในชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ ยังคงอยู่ภายใต้ผลประโยชน์ต่างตอบแทนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกันในชุมชน

3. ลักษณะของการให้และการรับ (directional flow) ภายใต้กิจกรรมในชุมชนบ้านสองแควพัฒนา มีลักษณะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยการช่วยเหลือกันและมีการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมารองรับ เพื่อให้คนในชุมชนทำกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน ทั้งนี้การจัดการในชุมชน ภายใต้กฎเกณฑ์ขึ้นมาใหม่นั้นจะผ่านวาระการประชุมหมู่บ้าน หากคนในชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องเสียค่าปรับ เช่น ไม่เข้าร่วมพัฒนาพื้นที่ชุมชนเสียค่าปรับ 200 บาท (ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์) นอกจากนี้ ลักษณะการให้และรับของคนในชุมชน มักขึ้นอยู่กับเหตุผลส่วนตัว หรือความพึงพอใจเป็นหลัก ทั้งนี้ ผลของการช่วยเหลือไม่จำเป็นจะต้องได้รับผลตอบแทนเสมอไป หากเห็นว่าช่วยได้จะให้ความช่วยเหลือตามศักยภาพ เช่น กิจกรรมเก็บเกี่ยวข้าวไร่ (ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์) ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ หากไม่เข้าร่วมกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน (การแต่งกายอาชา หรือกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม การช่วยเตรียมอาหาร

และเครื่องดื่ม) จะถูกคณะกรรมการหมู่บ้าน พิจารณาไม่จัดสรรนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังชุมชน ไปยังโฮมสเตย์ คณะกรรมการหมู่บ้าน (ชาวบ้านสองแควพัฒนา, สัมภาษณ์)

4. ความถี่และระยะเวลาที่ได้มีความสัมพันธ์กัน (frequency and duration of interaction) ความถี่และช่วงเวลาความสัมพันธ์เป็นลักษณะที่นำไปสู่การเกิดความสัมพันธ์เชิงซ้อน นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดความผูกพันและความมีอิทธิพลต่อกันและกัน ส่งผลให้ในด้านพฤติกรรมนั้นๆ จึงขึ้นอยู่กับความถี่และความบ่อยครั้งของการพบปะและสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะยังบุคคลหนึ่งมีระยะเวลาของการรู้จักกันนานเพียงใด ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคน จะมีอิทธิพลกำหนดพฤติกรรมของกันและกันมากขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ความถี่ของความสัมพันธ์ ไม่สามารถทำนายอิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือพฤติกรรมของบุคคลได้ (ชนพฤกษ์ ชามะรัตน์ และคณะ, 2554) โดยหากวิเคราะห์ต่อความสัมพันธ์ในชุมชนบ้านสองแควพัฒนา จะเห็นได้ว่า แม้คนในชุมชนจะมีความสัมพันธ์ ตั้งแต่ก่อตั้งชุมชนเกือบ 18 ปี (พ.ศ.2540-2558) แต่ไม่ได้หมายความว่า ความเป็นผู้นำและความ เป็นเครือข่ายในชุมชน เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ในระยะยาว โดยเฉพาะการให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมในชุมชนของกลุ่มชาวบ้านที่ได้เปลี่ยนจากความเชื่อดั้งเดิมสู่การรับศาสนาคริสต์ เนื่องจากข้อจำกัดของกฎระเบียบสังคมอาข่าไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะในวิถีชีวิตแบบเดิมของอาข่า นั้น จะต้องเรียนรู้กฎอาข่าผ่านการถ่ายทอดจากผู้ อาวุโสผู้สูงหลานและที่สำคัญกฎทางสังคมอาข่า มีข้อบัญญัติมากมาย ทำให้ไม่สามารถจดจำ ได้ตามลำพัง แต่อาศัยการถกเถียงและเรียนรู้ร่วมกัน จากผู้อาวุโสในกลุ่ม ด้วยวิถีปัจจุบันที่ หลากหลาย การกระจายกระจายเข้าไปทำงานในชุมชนเมือง การเรียนหนังสือ ทำให้ยากต่อ การสืบทอดกฎระเบียบอาข่าที่สมบูรณ์ และเมื่อยิ่งผู้อาวุโสหมดกำลังที่จะกระทำกฎตาม ขนบธรรมเนียมอาข่าด้วยตนเอง โดยไม่มีผู้สูงหลานคอยสืบทอด ส่งผลให้วันยิ่งทำให้กฎ อาข่าดั้งเดิมออกห่างจากวิถีชีวิตชุมชนมากยิ่งขึ้น (สรินยา กิจประยูร, 2541) และนำไปสู่การ สูญหายของศาสนาดั้งเดิมในชุมชนในที่สุด

ดังนั้น ไม่ว่าชาวบ้านจะเลือกเปลี่ยนศาสนาด้วยเหตุผลใดก็ตาม แต่สิ่งเหล่านี้ได้ สะท้อนการปรับตัวทางสังคมและทางวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางการ เปลี่ยนแปลงจากการพัฒนา ด้วยการใช้ศาสนาเป็นหนทางก้าวสู่กระแสทุนนิยม แม้ว่าจะมี การละทิ้งกฎอาข่าและถูกแทนที่ด้วยความสัมพันธ์แบบทางการ จากวาระการประชุม เพื่อให้กิจกรรมในสังคมดำเนินต่อไป แต่หากมีการร้องขอให้ช่วยเหลือระหว่างกันภายในชุมชน ทุกๆ คนจะให้ความร่วมมือ ตามศักยภาพของคนที่จะสามารถทำได้

รูปที่ 8 การร่วมกิจกรรมเข้าโบสถ์วันอาทิตย์ของชาวบ้านสองแควพัฒนา

ภาพโดย นางสาวอัญชลี หาญฤทธิ์ 21 ตุลาคม 2557

สรุปผลการวิจัย

การเกิดขึ้นของเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ได้รับการขับเคลื่อนจากหน่วยงานนอกชุมชน โดยเทศบาลตำบลแม่ยาว ตามโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลแม่ยาว พร้อมกันนี้ ยังถูกขับเคลื่อนร่วมกันในชุมชน จากการทำประชาพิจารณ์ ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา และเป็นรูปธรรม ในปี พ.ศ. 2557 ทั้งนี้ กระบวนการเครือข่ายดังกล่าว มีการทำงานร่วมกันในลักษณะย่อยระดับพื้นที่ (Local Network) ของหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น หมู่บ้านห้วยขมนอก โดยใช้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากนั้น เริ่มมีการประสานแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ด้วยการตกลงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การแบ่งเงินรายได้จากกลุ่มนักท่องเที่ยวและการประสานเพิ่มเส้นทางการเดินป่า ขณะเดียวกันรูปแบบดังกล่าว ได้สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภาคีที่นำเที่ยวและเป็นตัวขยายเครือข่ายทางสังคมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน พร้อมกันนี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยว จากเทศบาลตำบลแม่ยาว ได้ให้การสนับสนุนการอบรมเชื่อมความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยวในบริเวณหมู่บ้านการท่องเที่ยวใกล้เคียง หรือศึกษาดูงานจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ กระบวนการทั้งสอง จึงเป็นการยกระดับเครือข่ายจากพื้นที่สู่พื้นที่จังหวัดอื่น จนกลายเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค (Regional network) เพื่อให้การทำงานตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวได้หลากหลายขึ้น นอกจากนี้ เครือข่ายทางสังคม การท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ยังได้ใช้หลักการควบคุมของกลุ่มผ่านการตัดสินใจร่วมกัน โดยมีผู้อาวุโสในตระกูลและหมู่บ้านคอยให้คำปรึกษา รวมทั้งให้การสนับสนุน

ลักษณะการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนานั้น เป็นไปตามแนวคิดลักษณะเครือข่ายสังคม (นฤมล นิราทร, 2543: อ้างถึงใน วิทยา จิตนุพงศ์, 2553) กล่าวคือ กลุ่มเครือข่ายมีลักษณะเป็นเครือข่ายมีลักษณะเป็นโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Structure) ไม่ว่าจะพัฒนาไปถึงระดับใด สมาชิกของกลุ่มการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์นั้น ต่างมีความคาดหวังต่อกลุ่มเครือข่ายที่ใกล้เคียงกัน ผลักดันให้เครือข่ายกลุ่มสามารถดำรงอยู่ต่อไป ขณะที่กระบวนการจัดการภายในองค์กรมีลักษณะเป็นเครือข่ายไม่มีลำดับ (Hierarchy) ในการทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรภายนอก เพื่อช่วยพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวรวมทั้งพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ เครือข่ายทางสังคม การท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ยังมีรูปแบบเป็นไปลักษณะแนวราบ โดยให้ความสำคัญต่อคนในชุมชนภายใต้การตัดสินใจร่วมกัน ผ่านการแสดงออกด้านสิทธิ จากมติของประชาคม นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งสรรกันทำงาน (Division of labour) ภายในกลุ่มและนอกกลุ่ม เพื่อช่วยขับเคลื่อนให้ลักษณะของเครือข่าย สามารถขยายตัวและสามารถดำรงอยู่ต่อไป เช่น ความร่วมมือ จากคนในชุมชนที่ปฏิบัติตามกฎข้อตกลงร่วมกัน ในการรับรองแขกที่เข้ามาในชุมชน ความร่วมมือจากเครือข่ายการท่องเที่ยว มักคุเทศก์นำเที่ยวต่างหมู่บ้าน ในการทำเส้นทางการท่องเที่ยวร่วมกัน กระนั้นความเข้มแข็งขององค์กรที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็ง กำลังเผชิญต่อการถูกลดทอน จากความเชื่อของคนในหมู่บ้านที่กำลังเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ด้วยการละทิ้งศาสนาดั้งเดิม เนื่องจากความเชื่อใหม่ทางคริสต์ศาสนาที่คนในชุมชนรับไปนั้น ได้เข้ามาแทนที่ความเชื่อดั้งเดิมในชุมชนทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านได้สร้างกฎบรรทัดฐานของกลุ่มขึ้นมาใหม่ต่อการบริหารจัดการตนเอง (Self regulating) จากวาระการประชุม เพื่อควบคุมความร่วมมือของคนในชุมชน ส่งผลให้กิจกรรมสามารถดำเนินหน้าต่อไปได้ ทั้งนี้ ความสำเร็จของเครือข่ายที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ได้ชีวิตจากการรักษาสถิติลักษณะดั้งเดิมอาข่า แต่ชีวิตจากการก้าวผ่านการเปลี่ยนแปลงร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อให้กิจกรรมในชุมชนอยู่รอดต่อไป โดยมีพื้นฐานจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ไขปัญหาด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการดำเนินงานระหว่างองค์กรเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักๆแล้ว ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลเมยวอในการให้คำปรึกษา สนับสนุนและขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ บ้านสองแควพัฒนา ให้สามารถดำเนินต่อไป โดยกระบวนการข้างต้นนั้น สอดคล้องต่อการศึกษาของชัยณรงค์ พญาภการ (2540) อุษฎิ รุจจนเวท (2540) ซึ่งได้กล่าวถึง กระบวนการสำเร็จของเครือข่ายนั้น มีส่วนมาจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือระหว่างคนในกลุ่ม นอกจากนี้กลุ่มเครือข่ายจะต้องได้รับและแสวงหาการช่วยเหลือ จากภายนอกชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงาน ของทางราชการที่เกี่ยวข้องมีส่วนทำให้เครือข่ายสามารถอยู่รอดต่อไป

ประเด็นความสัมพันธ์ภายใต้เครือข่ายทางสังคม การท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา ผ่านความเชื่อและพิธีกรรม พบว่า ในระยะแรกนั้น มีลักษณะแบบความสัมพันธ์เชิงซ้อนและมีฐานมาจากการเกาะเกี่ยวภายใต้เครือข่าย ซึ่งอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมอาข่าที่มีความเคร่งครัดต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ บทบาทของผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้สูงอายุจะคอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ผู้คนในชุมชน ให้แสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่ต่อการแสดงบทบาททางสังคม ส่งผลให้มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนและกลุ่มคณะกรรมการ นอกจากนี้ หากในชุมชนมีปัญหา เช่น ไม่สามารถตกลงระหว่างกัน หรือ ไม่มีเงินจ่ายค่าปรับจากการละเมิดข้อห้ามของกฎอาข่า ผู้นำจะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบ (ไกล่เกลี่ย ออกค่าใช้จ่ายทดแทน) เพื่อทำให้บรรยากาศของเครือข่ายทางสังคมในชุมชนมีลักษณะเป็นมิตร (Friendship) และเกิดการยอมรับนับถือระหว่างกันให้มากที่สุด

ด้านการแลกเปลี่ยนประสาณผลประโยชน์ของบ้านสองแควพัฒนาต่อบ้านห้วยชม นอก ซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียงที่ทำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยการสร้างเครือข่ายร่วมกัน ในกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ ผ่านเส้นทางเดินป่า นอกจากนี้ ยังมีการประสานเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก เช่น เทศบาลตำบลแม่ยาว หน่วยงานมูลนิธิกระจกเงา โดยใช้เครือข่ายส่วนบุคคล (Personal- Network) เป็นสะพานเชื่อมไปสู่การขยายเครือข่ายในการทำงาน ที่มีผลประโยชน์รอคอย ซึ่งสอดคล้องต่อการศึกษารองของชนพฤษ์ ชามะรัตน์ และคณะ (2554) กล่าวคือ การสร้างเครือข่ายทางสังคม ต้องเริ่มจากความสัมพันธ์ส่วนตัวและลักษณะเฉพาะที่เกิดจากประสบการณ์ร่วมเดียวกัน มีการขยายเครือข่ายทั้งแนวราบแนวดิ่ง ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความสัมพันธ์เชิงซ้อนซึ่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกันอยู่บนพื้นฐาน ของการแลกเปลี่ยนเชิงผลประโยชน์เป็นหลัก แต่กระบวนการดังกล่าว อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สมดุลและไม่สมดุล ทั้งนี้ ช่วงระยะเวลาของความสัมพันธ์ในเครือข่าย อาจขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์ส่วนตัวของสมาชิกเครือข่ายด้วย เช่นเดียวกับผลการศึกษา โดยเฉพาะรูปแบบเครือข่ายทางสังคมดั้งเดิมในช่วงระยะหลังได้พังทลายลง โดยเริ่มจาก บริบทผู้นำชุมชนคนใหม่ (นายอาเซาะ เมอหมื่น) ได้ตัดขาดการยึดโยงเครือข่ายทางสังคมของชนในชุมชน จากรูปแบบปกครองในลักษณะพระคุณของสังคมอาข่า ด้วยหลักเหตุผลทางด้านความแตกต่างทางศาสนา เป็นผลให้บทบาทของผู้นำ ซึ่งยึดโยงคนในชุมชน ตามหลักการของสังคมอาข่าดั้งเดิมนั้น ได้เลือนหายไป เนื่องจากในอดีตผู้นำจะมีอิทธิพลและมีบทบาทในชุมชนสูง โดยหลักๆ จะต้องแบกรับค่าใช้จ่ายส่วนต่างต่อการประกอบพิธีกรรมศาสนาดั้งเดิม หรือการออกค่าใช้จ่ายให้แก่ลูกบ้านที่ไม่มีเงินจ่ายค่าปรับจากการละเมิดขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมอาข่า

ต่อมา ในเดือนพฤษภาคม 2558 เกิดการเปลี่ยนการนับถือศาสนาตั้งเดิมทั้งหมด ในชุมชนบ้านสองแควพัฒนาและกลายเป็นหมู่บ้านที่นับถือศาสนาคริสต์อย่างเต็มรูปแบบ การปรับเปลี่ยนในลักษณะนี้ ถือเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตภายใต้ขนบธรรมเนียมดั้งเดิม มาสู่รูปแบบวิถีชีวิตที่ผ่อนคลายจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคร่งครัด ซึ่งส่งผลให้รูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านนั้น เกิดการเปลี่ยนแปลง จากรูปแบบวิถีจารีตนาการท่องเที่ยวสู่การนำเสนอการแสดงวัฒนธรรมอาข่า เพื่อตอบสนองการยังชีพและการปรับตัว ถือ เป็นการเน้นการแลกเปลี่ยนเชิงระบบตลาดมากขึ้น ซึ่งรูปแบบวิถีดังกล่าวนี้ เป็นการสร้าง รูปแบบที่เน้นการพึ่งพิง จากปัจจัยภายนอกมากขึ้นอันเนื่องมาจากการเกิดขึ้นของระบบโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงต่อเศรษฐกิจสังคมและการเมือง โดยมีระบบทุนนิยม ขับเคลื่อนอยู่เบื้องหลัง นำไปสู่การเชื่อมโยงโลกให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามคำอธิบายของ Francis Fukuyama (สุพิชฌาย์ ปัญญา, 2555) อย่างไรก็ตาม หากชุมชนบ้านสองแควพัฒนา ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ให้เกิดความยั่งยืน ควรมีแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะยาว หรือ ควรมีการบูรณาการภูมิปัญญาทางชาติพันธุ์ เช่น การแพทย์ทางเลือกอาข่า เพื่อต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อันจะเป็นผลให้เกิดความยั่งยืน แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามข้อเสนอแนะของการศึกษา อรรถ ฤทธิญา นนทราช (2550) ซึ่งกล่าวถึง การบูรณาการภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ถือเป็นการพัฒนาและต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์และเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนแบบยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาลักษณะการเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ บ้านสองแควพัฒนา ในระยะหลังที่ศาสนาคริสต์ได้เข้ามามีอิทธิพลเต็มรูปแบบและส่งผลอย่างไร ต่อการจัดการสะท้อนตัวตน อัตลักษณ์ชาวอาข่าบ้านสองแควพัฒนา
2. หากมีการศึกษากระบวนการผสมผสานศาสนาคริสต์และความเชื่อดั้งเดิมอาข่า จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอาข่า หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน อันจะนำมาซึ่งแนวทางการความสามารถในการปรับตัว เพื่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ สืบต่อไปอย่างมีศักดิ์ศรีในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

ข้อจำกัดในงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อจำกัดทางด้านการสื่อสารภาษาอาข่า เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีข้อจำกัดในการสื่อสารภาษาไทย

จึงจำเป็นต้องขอความร่วมมือ จากนักศึกษาระดับปริญญาตรีศึกษานอกหลักสูตรกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายที่สามารถสื่อสารภาษาอาข่า ช่วยทำหน้าที่เป็นผู้แปลความ (ล่าม) ในขณะที่เก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย

กิติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยชุดโครงการรูปแบบการสร้างเครือข่ายและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ผ่านระบบพิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่อาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากสำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 2558

เอกสารอ้างอิง

- ชัยณรงค์ พญาภกร. 2540. เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตหัตถกรรมในชุมชนภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาย โพธิ์สิตา. 2548. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- ชินสัค สุวรรณอัจฉริย. 2549. เครือข่ายทางสังคม. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดุษฐ์ รุจจนเวท. 2540. เครือข่ายทางสังคมของผู้ที่มีอาการสัมพันธ์กับเอดส์ในชุมชนบท. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทศบาลตำบลแม่อาย. ม.ป.ป. กฎระเบียบสังคมอาข่า. เทศบาลตำบลแม่อายตามโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลแม่อาย
- เทศบาลตำบลแม่อาย. ม.ป.ป. แผนผังโครงสร้างคณะกรรมการการท่องเที่ยวและโฮมสเตย์บ้านสองแควพัฒนา. เทศบาลตำบลแม่อายตามโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลแม่อาย.
- ธนพฤษ ขามะรัตน์และคณะ. 2554. “หมุดยัดคนกระเจา: เครือข่ายทางสังคมของนายหน้าแรงงานอีสาน”. วารสารลุ่มน้ำโขง; ปีที่ 7 ฉบับที่: 3 กันยายน-ธันวาคม 2554 น. 27-52.
- ประทานพร วงศ์รียพันธ์. 2546. เครือข่ายทางสังคมและการเรียนรู้ของผู้รับเหมาก่อสร้างในชุมชนชนบท. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยา จิตนุพงศ์. 2553. “เครือข่ายทางสังคม”. วารสารรามคำแหง; ปีที่ 27 ตุลาคม-ธันวาคม 2553 ฉบับที่ 4 น.287-299.
- สินยา กิจประยูร. 2541. การรับคริสต์ศาสนากับการปรับตัวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชน

อาชา ในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุพิชญ์ ปัญญา. 2555. การตอบสนองของรัฐบาลลาวต่อการลงทุนของจีนในภาคบริการใน
เมืองน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรุณญา นนทราช. 2550. การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ เพื่อเสริม
สร้างเศรษฐกิจชุมชนแบบยั่งยืน ตำบลหนองห่าน อำเภอภูจินาราย จังหวัดกาฬสินธุ์.
ศูนย์ภูไทศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.

สัมภาษณ์

เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่ยาว. สัมภาษณ์ 6 กรกฎาคม 2558

ชาวบ้านสองแควพัฒนา. สัมภาษณ์ 6 กรกฎาคม 2558

ชาวบ้านสองแควพัฒนา. สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2558

อดีตผู้นำศาสนาดั้งเดิม หมู่บ้านบ้านสองแควพัฒนา. สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2557

เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่ยาว. สัมภาษณ์ 21 ตุลาคม 2557, 6 กรกฎาคม 2558

ชาวบ้านสองแควพัฒนา. สัมภาษณ์ 21 ตุลาคม 2557, สัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2558

ชาวบ้านสองแควพัฒนา. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2558

ชาวบ้านสองแควพัฒนา. สัมภาษณ์ 22 ตุลาคม 2557, 9 กรกฎาคม 2558

ชาวบ้านสองแควพัฒนา. สัมภาษณ์ 9 กรกฎาคม 2558